

Kapittel 2

Metoder, data, analytiske redskaper og etiske retningslinjer

I dette kapitlet går vi gjennom hvor og hvordan vi har hentet inn inntrykk og erfaringer fra mennesker og steder, fra tekster og samtaler. Vi har lest, snakket, organisert samtaler og møter og presentasjoner, reist og deltatt i svært ulike situasjoner og på ulike steder i først og fremst Norge, men også i Sverige – og fremfor alt i Sápmi og samiske kontekster for forståelser og tolkninger.

2.1 Datakilder

Som beskrevet i kapittel 1, har datakildene til denne boka blitt hentet fra mange steder og i mange ulike kontekster, noe som er mer og mer vanlig i sosialantropologisk forskning. En viktig og mangfoldig kilde er mange av de kontekstene som samisk reindrift inngår i. Vi har vært på vidda (nord i Sápmi) og i skogen (sør i Sápmi). Vi har vært i møter på kafeer og restauranter, hjemme hos reineiere og andre samiske tradisjonsbærere, på møter

organisert av reindriffta eller av reindrifftsforvaltningen på lokalt og sentralt nivå. Også ansatte ved reindriftskontorene, i konfliktrådssekretariatet, i domstolen, på Universitetet i Tromsø og Sámi allaskuvla / Samisk høgskole har gitt oss verdifull informasjon.

Dette handlet om forskningssamtaler med reineiere i de tre nordlige fylkene på norsk side, og i Norrland på svensk side og med reindrifftsforvaltningens ansatte i de tre nordligste fylkene. Men også konfliktrådsledere og meklere, advokater, dommere og sakkyndige i rettssaker, reinpoliti og reindriftsforskere fra ulike fagfelt og akademiske institusjoner har gitt oss verdifulle data til denne boka.

I tillegg har Henriksen i prosjektet *Coming of Age in Indigenous Societies* møtt eldre hjemmeboende samer som gjennom *photovoice*-metoden har fotografert og laget fortellinger om hverdagslivet, bekymringer og drømmer (Munkejord et al., 2021) som bekrefter relevansen av den samiske kommunikasjonsmodellen i boka.

Under feltarbeidet i reindriffta har vi brukt dialog med utgangspunkt i Bakhtins åpen dialogforståelse (Børtnes, 1999). Den russiske litteraturforskeren Mikhail Bakhtin har fått stor betydning ut over det egne fagfeltet. Dialog innebærer alltid en tredje etisk dimensjon, ut over en samtale eller kommunikasjon mellom to eller flere parter, i tillegg til den indre dialogen som alle mennesker fører med seg selv – bevisst eller ubevisst. Vi har søkt å ha denne etiske dimensjonen med oss i både datainnsamling og formidling. For oss er dette som en del av det doble synssettet. Forskning i Sápmi krever en slik tilnærming, slik vi tolker forskningsetiske betraktninger som vi som medlemmer i forskningsgruppa Indigenous Voices sammen med blant annet Samerådet har vært med på å utarbeide (Hermann et al., 2023; Holmberg, 2021), samt det norske Sametingets retningslinjer for samisk helseforskning³ der en allamisk forskningsetisk komité skal behandle prosjektsøknader og på vegne av det samiske folket gi eller ikke gi et kollektivt samtykke til å gjennomføre forskningen.

Vi har observert og deltatt i mange ulike møter, og også hatt faglige innlegg, presentasjoner og diskusjoner i møter med reineiere, forvaltningen og

3 <https://sametinget.no/barnevern-helse-og-sosial/etiske-retningslinjer-for-samisk-helseforskning-og-kollektiv-samtykke/>

i akademiske fora (Alta, Kautokeino, Tromsø, Helsinki, Jukkasjärvi). Vi har to ganger blitt forespurt av reindriftsmyndigheter om å mekle i *siida*-interne konflikter i løpet av dette omfattende feltarbeidet. Den første saken sa vi nei til, da vi var midt i analysen og skrivingen av Soabahallan-rapporten (Henriksen & Hydle, 2018). Saken ble overført til konfliktrådet som prøvde ut frivillig mekling. De klarte ikke å finne en omforent løsning. Statsforvalteren prøvde også en mekling etter reindriftsloven § 73, men heller ikke dette førte frem. Saken er fortsatt ikke løst. Vi deltok også selv som meklere i en annen reindriftskonflikt gjennom formøter, møter og ettermøter med partene. Saken er, slik vi ser det, både *siida*-intern og involverer i tillegg både Statsforvalterens reindriftsavdeling, det lokale politiet og en advokat for én av partene. Dette kompliserer saken ytterligere for de opprinnelige partene i konflikten. Heller ikke her kom man frem til et omforent og for partene brukbart resultat. Saken belyser flere av trinnene i den samiske kommunikasjonsmodellen som vi presenterer i kapittel 5.

I boka har vi gjort en dybdeanalyse av flere rettssaker mellom nabo-*siidaer*. I den ene ga tingretten medhold til *siida* B, men lagmannsretten dømte i favør av *siida* A. Vi har analysert dommene og deler av dommenes historiske utdrag. Vi har også snakket med representanter for de to partene, samt konfliktrådmeklere og *siida*-ledere som har fulgt med i utviklingen av konflikten. I én sak var vi også observatører i tingretten og snakket med partene før, under og etter hovedforhandling, samt også med deres advokater.

2.2 Samarbeidspartnere og bidragsytere

Gjennom våre delprosjekter har vi etablert et omfattende nettverk både med reindriften, samiske enkeltpersoner og *siidaer*, og med miljøer som utøver profesjonell mekling. Det gjelder Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) og fagfolk fra ulike etater som arbeider i nordsamiske områder. Det er for eksempel konfliktrådene i Finnmark og Troms, Kriminalomsorgen, Konfliktrådssekretariatet, Sametinget, Indre Finnmark tingrett, Fylkesnemnda for Troms og Finnmark og representanter for Barne- og familievernet samt reindriftsmyndighetene i Finnmark, Troms og Nordland. Vi har også hatt

møter og kontakt med Landbruksdirektoratet, Fylkesmannen i Finnmark, Troms og Nordland og representanter for politiet og reinpolitiet, arbeidsgruppen som vurderte jordskifterettens kompetanse knyttet til interne forhold i reindriften⁴ og selvstyretutvalget for reindriften.

Vi møtte stor og positiv interesse for Soabahallan-prosjektet. Konfliktrådene i Øst- og Vest-Finnmark samt Konfliktrådssekretariatet ble planlagt som en aktiv part i forskningsprosjektet. Også Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) signaliserte positiv interesse for prosjektet. Det har vært viktig for å komme i kontakt med enkelte reindriftsutøvere. Også reindriftsavdelingene i Landbruksdirektoratet og hos Fylkesmannen i Finnmark var representert i forprosjektprosessen.

I tillegg til denne bokas forfattere deltok også tidligere tingrettsdommer Knut Petterson med mangeårig erfaring som dommer i Oslo tingrett og Indre Finnmark tingrett (INFI). Han har inngående kjennskap til og erfaring med alternativ tvisteløsning og gjenopprettende rett (restorative justice) (se kapittel 3), og med konfliktrådets arbeid og metoder. I prosjektiden ble Henriksen og Hydle klar over at en rettslig vurdering av domstolens erfaring med konflikter i reindriften ville være til nytte for å belyse problemstillingene. Petterson ble slik en deltaker i en del av Soabahallan-prosjektet, og har bidratt med juridisk kompetanse, domstolsmateriale, juridiske analyseredskaper og en betydelig dimensjon i arbeidet med rapporten til Landbruksdirektoratet og derfor en del av det juridiske kunnskapsgrunnlaget i den reindriftsrelaterte delen av denne boka. I et analysenotat (Petterson, 2017, s. 1) til Soabahallan-rapporten, skriver Petterson om sitt metodiske arbeid med dommene:

Utgangspunktet har vært dommer registrert i Lovdata, og enkelte andre avgjørelser, med tilknytning til reinkonflikter. Søkeord i Lovdata har vært reindrift. Jeg har søkt på sivile saker i alle tre instanser – tingrett, lagmannsrett og Høyesterett – samt jordskifte-rett, jordskifteoverrett og Utmarksdomstolen, samt straffesaker i alle tre instanser. I tillegg har jeg mottatt noen upubliserte dommer, kjennelser og rettsbøker fra Indre Finnmark tingrett. Jeg har begrenset

4 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-endringer-i-reindriftsloven-og-jordskifteloven-som-apner-for-bruk-av-jordskifteretten-pa-interne-forhold-i-reindriften/id2500910/>

søket til Nord Troms og Finnmark og gjennomgangen i perioden 2007–2017. Hensikten med gjennomgangen er å få en oversikt over omfanget av reinkonflikter der én eller flere av de involverte har søkt rettsvesenet (domstoler og politi) om hjelp til å løse konflikten. Omfanget vil kunne si noe om reindriftssamers tillit eller mangel på tillit til rettsvesenet. I noen grad vil også dommene ha opplysninger om bakgrunnen for og utviklingen av den enkelte konflikt, og om andre måter å løse konflikten på har vært forsøkt før rettsvesenet ble kontaktet. Jeg har ikke fokusert på de rettslige sidene av konflikten, men har vært mer opptatt av konflikthistorien, i den grad dommene gir informasjon om det. Jeg har også vært opptatt av om og eventuelt i hvilken grad dommen faktisk bidrar til å løse den underliggende konflikt, der det lar seg lese ut av teksten. Konklusjonene vil bygge på min egen tolking, basert på egen erfaring fra 27 år som dommer i Oslo tingrett og Indre Finnmark tingrett.

Vi som forskere er begge medlemmer i forskningsgruppa Indigenous Voices ved Universitetet i Tromsø, som har et særlig søkelys på samisk og urfolksrelatert forskning. Vi har også kunnet dra nytte av professor Kirsti Strøm Bull, UiO, som deltok i utviklingen av forprosjektet *Gjenopprettende praksis som metode for konflikthåndtering i nordsamiske områder*. Kirsti Strøm Bull ledet det offentlige utvalget som utarbeidet grunnlaget for endringene i reindrifftsloven av 2007, og har gitt noen kommentarer underveis til juridiske og forskriftsmessige forhold som gjelder reindriften.

2.3 Metoder og data

Vårt mangeårige forskningssamarbeid er basert på «two eyed seeing» (Bartlett et al., 2012; Peltier, 2018; Wright et al., 2019) samskaping (co-creation research) (Galvagno & Dalli, 2014) der vi søker å kombinere urfolks tradisjonskunnskap og vitenskapelig kunnskap.

Reindriftsnæringen i Norge er liten og med tette relasjoner, og dette innebærer dermed en fare for inhabilitet. Vi har som forskere selvfølgelig

tilstrebet en saklig fremstilling, både i feltarbeidet og i formidlingen av forskningsresultater, i tråd med forskningsetiske regler og ut fra «two eyed seeing». Henriksens tilhørighet til både reindriftssamiske og sjøsamiske miljøer har på den ene siden gitt fordeler ved å forske i egen kultur, mens Hydle på sin side som majoritetsnorsk har sett inn i både sentral og perifer forvaltning med den samme kulturelle bakgrunnen som forvaltningen bærer preg av, og er grunnlagt på. I vårt feltarbeid har vi snakket med svært mange informanter, både reineiere og andre ulike fagfolk, og ingen av disse har gitt uttrykk for tvil om vår habilitet. Hydle har mangeårig praksis som mekler, med kunnskaper og engasjement for mangfold og miljø. Henriksen har i mange år vært fagkyndig meddommer i Fylkesnemnda og Indre Finnmark tingrett i saker om omsorgsovertakelser av samiske barn og unge. Med våre faglige bakgrunner og forskningsinteresser dekker vi både kommunikasjons-, meklings- og sosialfaglig kompetanse i praksis og teori, samt kunnskap i samisk språk og samiske samfunnsforhold, i tillegg til å ha forskningskompetanse innen tre fagområder: sosialt arbeid, antropologi og medisin.

I Soabahallan-prosjektet gjennomgikk vi sammen med jurist Knut Petterson, 29 reindrifftsrelaterte dommer og gjorde dybdestudier i tre av disse sakene. I forbindelse med vårt arbeid (Henriksen, 2022) med å bidra til Landbruksdirektoratets rapport om mekling etter reindrifftsloven § 73 (Landbruksdirektoratet, 2023), snakket vi med reineiere fra de tre distriktene. Vi har gjennomgått empirien fra Soabahallan-prosjektet på nytt, samt analysert erfaringene fra saken der vi var engasjert som meklere. I samarbeid med Landbruksdirektoratet arrangerte vi et seminar høsten 2022 med forberedte innlegg om meklingserfaringer fra representanter fra Landbruks- og matdepartementet (LMD), Landbruksdirektoratet (Ldir), Statsforvaltere fra Trøndelag og Troms/Finnmark (SF), Reinpolitiet (RP), Jordskifteretten i Finnmark (JSR), Konfliktrådet i Finnmark (KR) samt Østre og Indre Finnmark tingrett (ØINFI). På miniseminaret møtte også ni representanter for reinbeitedistriktene. Innleggene og oppfølgende spørsmål og merknader fra deltakerne ble nedskrevet som notater. Vi hadde også en oppfølgende samtale med én av deltakerne om distriktets erfaring med et internt meklingsteam. Dag to var viet en sirkelsamtale mellom representantene fra reindrifften, Landbruksdirektoratet og oss som tilretteleggere for sirkelsamtalen. Vi gjorde opptak av samtalene som senere ble transkribert. Høsten 2022 fremla også det Sameting-oppnevnte reindrifftslovutvalget sitt forslag til ny

reindriftslov (Reindriftlovutvalget, 2022). Dette er en omfattende utredning på 450 sider. Vi har vurdert og kommet med merknader til utredningens forslag og begrunnelse for ny meklingsparagraf (Henriksen, 2022).

Dette etnografiske feltarbeidet som vi har gjennomført, er på mange måter tradisjonell etnografi. Vi har studert og analysert ulike livsformer, samfunns-, sosiale og familiære forbindelser og organiseringer, tradisjoner, oppfatninger, muntlige og skriftlige overleveringer i ulike deler av Sápmi på norsk og delvis også på svensk side. Ikke minst har vi studert dette knyttet opp til konkrete konflikter og konflikthåndteringer, og til erfaringer med, synspunkter på og kommunikasjon om konflikter i de ulike gruppene som har gitt av sine kunnskaper. Etnografi er som regel synonymt med sosialantropologisk feltarbeid. Det er vanlig for forskeren å oppholde seg i det samfunnet – eller delen av samfunnet – gruppen – eller det sosiale feltet over lang tid, og dele og samle inn kunnskap om så mange som mulig av de virksomhetene som pågår der, språklig og praktisk. Forståelse av språk og levesett er sentralt. I bunnen av vår metodologiske tilnærming ligger oppfølging av sentrale teoretikere som Fredrik Barth for eksempel når det gjelder etnisitet (Barth, 1969, 1999), eller Marianne Gullestad, når det gjelder feltarbeid i eget land (Gullestad, 2002, 2007), eller Clifford Geertz når det gjelder symboler og tolkning av «det lokale» (Geertz, 1983) eller Edvard Said – om det eller den «fremmede» (Said, 1978). Innen rettsantropologi og vår tilnærming til og forståelse av rettstekster og rettsdialoger har Manchesterskolen med den norske antropologen Axel Sommerfelt (1993) vært viktig. Han gikk i fotsporene til den engelske antropologen Max Gluckman, som er kjent som «far» til *the extended case-method* (Gluckman, 2006), som vi hatt nytte av i dette arbeidet. Gluckman skrev at den mest fruktbare bruken av saker (cases) består i å registrere en serie av spesifikke hendelser som berører de samme personene eller gruppene over lang tid og vise endringen i de sosiale relasjonene mellom disse personene og gruppene, innenfor rammen av deres sosiale system og kultur (Gluckman, 1961).

Antropologen Clifford Geertz var inne på noe av det samme metodologisk i det han kalte «thick descriptions», tykke beskrivelser. Å arbeide etnografisk er som å forsøke å lese (i betydningen «å konstruere en lesning av») et manuskript, det vil si fremmed, bleknet, fullt av sirkelresonnementer, inkonsekvenser, suspekter og tendensiøse kommentarer, og ikke skrevet i konvensjonelle grafer av lyd, men i forbigående eksempler av formet atferd (Geertz, 1973, s. 10).

Som det fremgår av kapittel 1 og over, har vi altså hatt flere ulike datakilder, slik som deltakende observasjon i møter, forskningsamtaler, dommer og tekster fra lov- og regelverk, utredninger, forskningsrapporter og historiske kilder: I delprosjekt A deltok instanser og brukerrepresentanter med erfaringer om mekling og konflikthåndtering i nordsamiske områder i to samlinger, organisert som sirkelsamtaler. I delprosjekt B innhentet vi tradisjonskunnskap fra tekster og ved lydopptak og transkripsjon av samtaler i reindriften, med ansatte på reindriftskontorene og med konfliktrådsledere og meklere i Finnmark.

Dessuten analyserte vi 29 dommer fra reindriftskonflikter sammen med Knut Petterson, (se over). I delprosjekt C var vi både deltakere og observatører i en komplisert reindriftskonflikt. Vi deltok på befarings av distriktets samlegjerdeanlegg og snakket med *siida*-medlemmer i forkant, underveis og i etterkant av befaringsen. Feltnotater og transkripsjon av samtaler og diskusjoner danner her databasen, i tillegg til bilder, vedtak, domsslutninger, avisoppslag, rapporter og annen dokumentasjon fra distriktet og fra enkelte reineiere. I delprosjekt D gjennomførte vi et miniseminar samt sirkelsamtaler og fokusgruppemøter med representanter for ulike offentlig meklingsmyndigheter og representanter for reindriften. Vi utformet også et meklingsnotat og hadde fortløpende samtaler og innspill til utvalget som publiserte rapporten (Landbruksdirektoratet, 2023).

2.4 Analyser

Antropologen Geertz definerer analyse som et «elaborert vågestykke i tykke beskrivelser» (Geertz, 1973, s. 10). Vågestykket er å sortere ut de signifikante strukturene – som i en litterær analyse og å bestemme deres sosiale basis og opprinnelse. Men ambisjonen er å anvende denne tilnærmingen i analysen av uttalelsene, uttrykkene og handlingene som data i feltet.

Mesteparten av vårt intervju- eller samtalemateriale er blitt analysert kvalitativt. De fleste forskningsamtalene ble tatt opp og transkribert, og teksten sendt til den som deltok i samtalene for korrektur og merknader/tilførsler for at analysegrunnlaget skulle bli det beste. En del av materialet og analyser er også

i sin helhet sendt til deltakende parter, både *siida*-medlemmer og forvaltning, til kritisk gjennomgang og godkjenning. Alle typer tekster, både de transkriberte og den skriftlige litteraturen vi har forholdt oss til, er gjennomgått ved bruk av diskursanalyse (Hasund & Hydle, 2007). Diskursanalyse brukes innen en rekke fagområder som språkvitenskap, antropologi, psykologi og sosiologi (Fairclough, 2006; Fairclough & Wodak, 1997). Grunnen er en økende og generell både teoretisk og praktisk erkjennelse i mange fag av at språket ikke er et verdinøytralt medium som vi bruker for å formidle og motta allerede eksisterende kunnskap, men at språket er hovedingrediensen i selve konstruksjonen av kunnskap. Med konstruksjon mener vi her at vi alle hele tiden erkjenner, bygger ut og bruker kunnskaper og erfaringer på stadig nye måter.

Diskursanalyse setter søkelys på hvordan språkbruk er relatert til sosiale, politiske og kulturelle former; språk reflekterer den sosiale orden, men språk skaper også sosial orden. Diskursanalyse gir oss noen nyttige redskaper vi kan bruke for å forstå det samfunnet vi lever i (Fairclough, 2001). Diskursanalyse atskiller seg fra for eksempel juridisk analytisk metode i det man ikke rangerer skriftlige kilder etter juridisk definerte forskjeller mellom lovtekster, forarbeider, dommer eller andre ikke-juridiske tekster (for eksempel historisk eller medisinsk dokumentasjon). Selv om vi gjør bruk av domstekster i vårt arbeid, gjør vi det ut fra at vi ikke er jurister, men tilhører andre vitenskapelige disipliner med andre kunnskapsteoretiske og analytiske ståsteder og siktemål. For eksempel har Hydle tidligere i sin rettsantropologiske avhandling studert det senmoderne norske samfunnet gjennom strafferettens skarpe linse. En omfattende studie av en rettssak utgjør et sentralt perspektiv på norsk moral og selvforståelse i en globaliserende verden. «Lov», «bevis», «sannhet» og «faktum» utgjør et usammenhengende mangfold for rettssalens mange profesjonelle og ikke-profesjonelle aktører – før, under og etter rettssaken (Hydle, 2001).

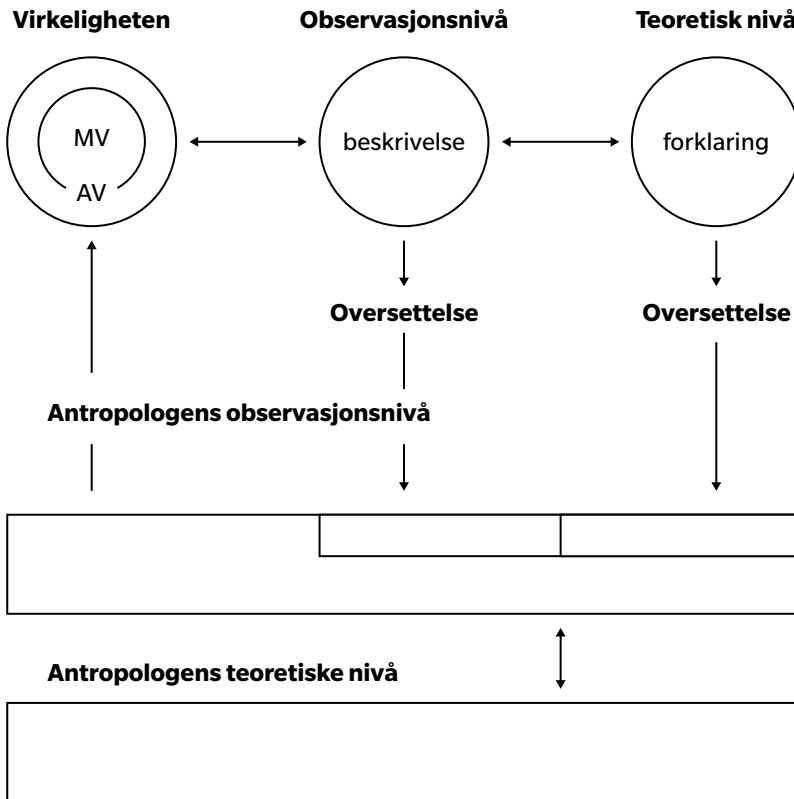
De fleste definisjoner av diskurs handler om språket i bruk, det vil si språk sett i en større sosial sammenheng. Gjennom kritisk nærlesning av de ulike skriftlige og muntlige tekstene vi har til rådighet i dette prosjektet, forsøker vi å kartlegge de ulike forståelsene vi finner i reindrifta, i forvaltningen og også i domstolsbehandlingen av konfliktene, og sette disse i lys av problemstillingene vi hadde som utgangspunkt.

2.5 Antropologisk fortolkning, analyse og behovet for orden

Til syvende og sist forblir uansett fortolkningen forskerens ansvar. Den svenske antropologen Lisbeth Sachs (1987) har laget en modell som viser nivåene i antropologisk fortolkning og analyse, som kan betraktes som relevant for vårt arbeid:

Figur 2.1

Antropologisk fortolkning og analyse

Den høye sirkelen representerer den materielle (MV) og den atferdsmessige virkeligheten (AV) (handlingene som skjer og observeres). Enhver ser og beskriver virkeligheten ved å bruke sitt eget språk. Man fortolker også sin

verden ved å bruke sine teorier om den, hvis man med teori mener antakelser om verden som er resultater av testing basert på ideer og begreper fra religion, ideologi eller vitenskap. Ifølge nyere vitenskapsteoretiske diskusjoner (Latour, 2007) om disse tre ulike tankeformene, er de kanskje ikke så enkle å skille som man tidligere har hevdet (Latour, 2012; Stengers, 1997). Antropologen er interessert i å fortolke slike kjeder av erfaringer, beskrivelser og forklaringer. Men antropologen må være til stede selv og observere denne virkeligheten som folk beskriver og forklarer. Og antropologens beskrivelse er ledsaget av teoretiske perspektiver.

Modellen beskriver forskningsprosessen. De teoretiske perspektivene som er hovedguiden til de metodiske overveielserne vil alltid vise til menneskelig oppførsel og ideer i en sammenheng. For å beskrive og analysere fenomener i deres spesielle sammenheng, er kravet til antropologen å ha sett og ha vært til stede i den spesielle sammenheng (Sachs, 1987).

Vi har i boka lagt vekt på å formidle våre analyser ved i størst mulig grad å ta utgangspunkt i konkrete empiriske eksempler, og har også i stor utstrekning brukt direkte sitater fra våre samtalepartnere. Vi tror dette har flere fordeler. For det første vil leseren i større grad kunne få innblikk i hvordan vi forstår og analyserer datamaterialet som er framkommet. For det andre håper vi at dette bidrar til å gjøre fremstillingen mer levende, og mest mulig praksisnær. Målet er at også lesere uten erfaring fra konkret og direkte arbeid med samiske kommunikasjonsmønstre generelt og konflikter i reindrifta spesielt, vil kunne få en bedre forståelse for hva vårt arbeid dreier seg om.

Vi har på mange måter fulgt historikeren Peter Englund, tidligere sekretær for Svenska Akademin, og hans råd om å skrive fra «nedenfra-perspektivet», det vil si en ny måte å skrive historie på, fremvisningen av ukjente personer, kritikken av de store fortellingene:

Det som skjer, er sjelden en enkel sum av navn, verk («innflytelse»), [...] om man i regnestykket tar med det som stikker ut eller ikke egentlig hører med, men som, lagt til det øvrige, utløser noe uventet eller nytt [...]. Å fokusere på enkeltindivider er ikke bare uslåelig om man ønsker å gjøre det forgagne levende igjen; det tenderer også mot å yte rettferdighet til det rike, motsigelsesfulle og komplekse som kjennetegner all historisk virkelighet, samtidig som det blir

åpenbart hvor åpen opplevelsen av denne virkeligheten var, der og da. (Englund, 2018, s. 4)

Fortellerevnen og -behovet er allmennmenneskelig som Englund beskriver i et intervju med Sjöberg (Sjöberg, 1989). I denne boka er det mange som forteller historier om konflikter og deres konsekvenser. Vi har forsøkt å yte fortellingene rettferdighet og la flest mulig komme til orde, for så å oppsummere ut fra noen enkle analytiske grep om samisk kommunikasjon i konflikt-håndtering og gjenoppretting.

2.6 Etske retningslinjer

Prosjektene har fulgt Norsk samfunnsvitenskapelige datatjenestes regler for personvern, og de nødvendige tillatelsene til forskningen i både reindrifts-prosjektet og i *Coming of age*-prosjektet ble innhentet før prosjektene startet. NFRs regler for kjønnsnøytralitet og -balanse er fulgt. Prosjektet har også fulgt etske praksiser og retningslinjer som er knyttet til forskning om urfolk og minoriteter (Bull, 2002; Drugge, 2016; Hermann et al., 2023; Holmberg, 2021). Vi har også søkt å etterfølge de forskningsetiske retningslinjene for samisk helseforskning⁵ samt *Global Indigenous Data Alliance (GIDA)* sine prinsipper om datahåndtering og forskningsetikk⁶. Også bruken av Bakhtins dialogforståelse bidrar til vår forskningsetiske forståelse og praksis.

5 https://sametinget.no/_f/p1/iab4f8a7f-1c05-4f9f-a5e2-1d4f6196671d/etske-retningslinjer-for-samisk-helseforskning-ny.pdf

6 <https://www.gida-global.org/>